

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNİN BİREYE KAZANDIRDIĞI DEĞERLER

THE VALUES VISUAL ARTS EDUCATION GAIN TO INDIVIDUAL IN PRESCHOOL PERIOD

Abdullah AYAYDIN*

ÖZET

Okul öncesi yıllarda sanat eğitimi önemli bir role sahiptir. Okul öncesi dönemde sanat eğitimi çocukların gelişimlerini ve yaratıcılıklarını destekleyen etkinlikler içermektedir. Çok yönlü verilen bir sanat eğitimi ile dış dünyayı algılaması değişen bireyin, daha yaratıcı, kendine güvenen, üretici, çevresini olumlu yönde değiştirmeye ve yeni biçimler vermeye çalışan biri olacağı düşünülmektedir. Okul öncesi sanat eğitimi; çocuğun kendini tanımasını, başkalarıyla işbirliği yapmasını; kendi kültürünün ve diğer kültürlerin özelliklerinin farkında olmasını; dil müzik hareket, dans, resim yoluyla etkili iletişim kurmasını sağlayabilir; devimsel becerileri, çok yönlü düşünme ve problem çözme becerilerini; estetik ve yaratıcılık becerilerini geliştirebilir. Bu çalışmanın amacı, okul öncesi dönemde sanat eğitiminin çocuklara kazandırabileceği değerleri açıklamaktır. Araştırmada elde edilen veriler, genel tarama modeli çerçevesinde literatür taramasından yararlanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, okul öncesinde sanat eğitiminin birey açısından vazgeçilmez ve yaşam boyu gerekli olan bir eğitim alanı olduğu saptanmıştır. Okul öncesinde sanat eğitiminin özenle üzerinde durulması gerektiği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi, Sanat Eğitimi, Birey

ABSTRACT

Art education has an important role in preschool years. Art education includes of activities which support to creativities and developments of children in period of preschool. It is thought that, as the human being changes his perceptions on the external world by the help of art education; he/she becomes more creative, more self-confident, productive and willing to have positive effect upon his social environment. In preschool period, art education relate to self-awareness, social skills- cultural awareness, communication skills which include language, music, movement, drama, art, perceptual motor skills, analytical thinking, problem-solving skills, creative and aesthetic awareness. The aim of this study is to explain values which should be developed by preschool art education. The data in the study were obtained by literature searching within the framework of survey model. As a result of the study, it was determined that the art education in preschool is an educational

* Yrd.Doç.Dr., KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Resim-iş Eğitimi ABD, Trabzon abdullahayaydin@hotmail.com

discipline indispensable in terms of individual, and necessary to lifelong process. It was suggested that the art education in preschool should be given with careful attention.

Keywords: Preschool, Art Education, Person

1. GİRİŞ

Çocukların gelişimi için okul öncesi eğitimi en az diğer yaşlarda alacağı eğitim dönemleri kadar önemlidir. Okul öncesi eğitimi, çocukların *eğitim, öğretmen* ve *okul* kavramlarıyla ilk tanıştıkları dönemdir. İlk tanışmanın bireyler üzerinde bıraktığı etki göz önüne alındığında -sadece bu açıdan bile- okul öncesi sürecin ne kadar önemli olduğu anlaşılabilir. Ayrıca, okul öncesi eğitimi, kişiliğin büyük ölçüde şekillendiği bu dönemi çocukların fiziksel, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimleri açısından en sağlıklı şekilde geçirmesini sağlar. Bu dönem eğitimi onları hayata hazırlar ve aileyi okul öncesi eğitimi konusunda bilgilendirir. Çocuk bu dönemde kendisi, ailesi ve çevresi tarafından birey olarak kabul edildiğinin farkına daha iyi varabilir.

Okul öncesi eğitimde bireyin gelişimine katkı sağlayan önemli etkinliklerden biri de görsel sanatlar eğitimidir. İlk olarak 19.yüzyılda, görsel sanatlar eğitiminin yazma yeteneğini geliştirmek için kullanılacak bir araç olduğunun ve yazım alanı gibi bir alfabe ve forma sahip olduğunun farkına varılmıştır. Ayrıca, çizimin göz ve el koordinasyonunu geliştirdiği anlaşılmıştır (Eisner, 1997; s. 33). Almanya’da 1830’lu yılların sonuna doğru çocukları ilk sanatsal etkinliklerle tanıştıran *Froebel* anaokulunun kurucusu Friedrich Froebel, sanatı eğitim programına almış ve “görevler” olarak isimlendirilen etkinliklerde, hamurla çalışma, boyalarla resim yapma, kâğıt katlama, nakış, dokuma vb. çalışmalara yer vermiştir. İngiltere’de ilk anaokulunun kurucusu olan Margaret Macmillan çocukların kendilerini ifade etme yolları ile ilgilenmiş, çocukların sanatsal ifadelerinin onların hayal güçlerinin bir ürünü olduğunu belirtmiştir. Ona göre erken çocukluk eğitiminin en önemli amacı hayal gücünün eğitimidir. Bu nedenle anaokulu, çocukların duyu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri ortamı ve malzemeleri sağlayan bir yer olmalıdır. Bu ortam zengin veya fakir olsun tüm çocuklara sağlanmalıdır (Ulutaş ve Ersoy, 2004; s.1)

Görsel sanatlar eğitimi bütün öğrenciler için olduğu gibi anaokulu öğrencileri için de gereklidir. Öğrenciler her yaşta zihinsel, duyuşsal ve bedensel gelişim olarak farklı özelliklere sahiptir. Görsel sanatlar eğitimi bire-

yin bu özelliklerine göre şekillenir ve bireyin gelişimine her yaşta farklı katkılarda bulunabilir.

1.1.Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı; eğitim-öğretim alanında yaşanan hızlı gelişmeler sonucunda oluşan yeni anlayışlar ışığında okul öncesi eğitime dikkat çekmek; bu alanda özellikle sanat eğitiminin bireye kazandırabileceği değerleri tartışmak ve okul öncesi dönemi sanat eğitimine yeni bir bakış açısı getirmektir. Bu hedef doğrultusunda okul öncesi dönemde görsel sanatlar eğitiminin bireye kazandırdığı değerler başlıklar halinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın bulguları tarama yöntemine başvurularak ve literatür taramasından faydalanılarak elde edilmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2002:77). Araştırmada bu yaklaşımla elde edilen veriler incelenerek ve alanda yaşanan gelişmeler göz önüne alınarak değerlendirilmeler yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, ulaşılan veriler incelenerek bazı sonuçlara varılmış ve bunlar belirli başlıklar altında gruplanarak tartışılmıştır.

3.1. Görsel Dili Öğrenme

Günümüzde gittikçe artan teknoloji ile birlikte değişen çevre, fazla doldurulmuş görsel öğelerle, yorumlama ve değerlendirme gerektiren görsel bilgilerle doludur. Görsel sanatlar eğitimi bütün öğrencilere bu görsel uyarıcıları gerektiği gibi algılama ve yorumlama yeteneğini geliştirmesi için gereklidir (NAEA, 1994; s. 3). Okul öncesi dönemde sanat eğitimi etkinlikleri içinde görsel öğelerle tanışan birey bir ömür boyu iç içe olacağı görsel dili öğrenir. Böylece, birey etrafında gördüğü görsel simgelere anlam vermeye ve doğru algılamaya başlar. Örneğin, okul öncesi eğitim almış bir çocuk taşıt yolu üzerindeki yaya geçidi çizgilerini diğer öğrencilere göre çok daha kolay algılayabilir ve bunları bir simge olarak değerlendirip zihinsel sürecini hızlandırabilir. Yani çocuk çevresinde bu tip görsel öğelerin bir görsel okuryazarlık diline hizmet ettiğini bilir ve görsel okuma hızıyla bu görsel ifadeleri değerlendirir. Bu sayede görsel dili öğrenmiş çocuk okul öncesi dönemden

sonra yaşayacağı eğitim dönemlerinde de kazanmış olduğu bu değerleri kullanabilecektir.

Okul öncesi dönem, çocuğun sanatın görsel diline en duyarlı olduğu dönem olarak kabul edilebilir. Lovenfeld (1978) okul öncesi dönemi iki bölüme ayırmaktadır; iki ile dört yaş arasındaki çocuklar için *Karalama* döneminden ve dört ile altı yaş arasındaki çocuklar için *Şema Öncesi* dönemden bahsetmektedir. Bu dönemlerde çocukların kendi anlatım ve ifade biçimlerini ve bu dönem çocuk resimlerinin kendine has olan özelliklerinden bahsetmektedir.

Çocukların görsel dili kullanması bakımından en önemli araştırmalara imza atanlardan biri de Rhoda Kellogg'dur. Kellogg'un (1967) çocuk resimlerine dayalı olarak yaptığı araştırmaların en önemlilerinden biri, *Analyzing Children's Art* adlı kitabında da yer alan, binlerce çocuk resimlerinin incelenmesi ile elde edilen çalışmalar ve sonuçlarıdır. Bu sonuçlara göre (Striker, 2005:s.10) çocukların çizmiş olduğu her şeklin, alfabenin harfleriyle olan bağlantısını ortaya koyan bir şema hazırlamıştır.

3.2. Sanat Zevkinin Oluşumu

Okul öncesi dönemde yapılan sanatsal çalışmalar bireyin; sanata yönelik bilinçli hükümler verebilmesini, sanat eserlerini doğru algılayabilmesini ve doğru olarak değerlendirebilmesini sağlar. Ayrıca bireylerin ileride sanat yapan yaratıcılar ya da sanatı izleyen bilinçli tüketiciler olarak yetişmesine imkân verebilir. Read'a (1974, s.18) göre; "*Bazı insanlar eşyanın fizik görünüşündeki ölçülerin tamamen farkında olmayabilirler. Bazıları nasıl renk körü ise diğerleri de biçim, yüzey ve kütle bakımından kör olabilirler. Fakat renk körleri ne kadar az ise eşyanın görünüşünün farkında olmayanların da o kadar az olması akla yakındır. Bazı insanları henüz gelişmemiş saymak daha doğru olur.*"

Sanat etkinlikleri sayesinde okul öncesi çocuğu bir adım daha ileri giderek sanat zevkini kazanır. Sanat zevki kazanmış olan çocuk hayatının her yerinde bu sanatsal zevki yaşamak ister. Kıyafet seçiminden odasının rengine ya da yediği yemeğin düzenine kadar her şeyde kendi sanatsal zevkini ortaya koyabilir. Çevresine güzel görünür ve çevresinde güzellikler görmek ister. Artık sadece bakmak için değil görmek için bakar. Eyüboğlu'na (1986, s.72) göre; "*İnsan ancak sanat eseri sayesinde çevresine daha iyi bakmak, daha iyi görmek, daha iyi duymak şerefine ulaşmıştır.*"

3.3. Ruh Sağlığının Korunması

Sanatla ilgilenmek bireylerin ruh sağlığının korunmasına yardımcı olur (Özsoy, 1996, s.37). Sanatsal yaratmanın hazzını yaşayan çocuk kendini önemli hisseder ve hayatta neler yapabileceğini görmek çocuğa güç verir ve onu mutlu eder. Dolayısıyla çocuğun ruh sağlığı olumlu yönde gelişir. Sanat “*Sağlıklı bireyler ruh sağlığı yerinde olan bireylerdir*” felsefesini gerçekleştirebilen yollardan biridir. Sanatın esas amacının ruhsal gelişime hizmet etmek olduğu da söylenebilir. Tansuğ’a (1988, s.22) göre “*Sanat, insanın ruhsal düzen ihtiyacını karşılayan bir biçim yaratma eylemidir.*” Çocuklarda biriken enerjii değerlendirilmedi, okulca düşünölen her daldaki konular, onların ruhi ve bedeni inkişafına medar olur. Çocuklar oyunla öğrenirler, çalışirlar ve moral kazanirlar (Bigalı, 1984, s.131). Sanat etkinlikleri ile çocuk, biriken enerjisini faydalı bir aktivite ile harcayarak deşarj olur. Dahası, çalışmaları sonucunda kendi eserleriyle karşılaşan çocuk kendine güven duyar, kendi başarısıyla övünür ve böylece mutlu olur. Başarının ve üretmenin tadına varan birey olarak sonraki hayat sürecinde de bu tadın peşinde olur.

3.4. Özgün Düşünme Yeteneği

Sanat eğitimi, bireyin yaratıcı güç ve potansiyellerini eğitmek, estetik düşünce ve bilinci örgütlemek için gereklidir. Sanat, bireyin sosyal ilişkilerini ayarlamasını, işbirliği ve yardımlaşmayı, doğru seçme ve ifade edebilmeyi, bir işe başlayıp bitirme sevincini tatmayı, üretken olmayı sağladığı için gereklidir (Yolcu, 2004, s.91). Amaç, çocuğun yaratıcı düşünce gücünü ve estetik sezgisini geliştirmektir (Gökaydın, 1996, s.28). Sanat eğitimi bireyin her alanda yaratıcı davranışlar geliştirmesini, özgün düşünme, deneme ve üretme kapasitelerinin geliştirilmesi sağlar. Okul öncesi dönemde birey belki de hayatında ilk kez özgün düşünme fırsatı bulur. Bu zamana kadar çoğunlukla büyüklerin beklediği davranışları sergilemek durumunda olan çocuk, artık kendisinin istediği yönde sıra dışı etkinlikler yapabilir. Sanat eğitiminin doğası gereği bu kez çocuktan çalışmalarında kendince düşünceler üretip özgün çalışmaları ortaya koymasını beklenir. Kendisine kısıtlamalar getirilmeyen çocuk kendini özgürce ifade edebilir.

Özgün düşünme yeteneği yaratıcılığa götüren basamaklardan biridir. okul öncesi dönemi çocuğunda özgün düşünme yeteneği kendi isteğiyle başka bir deyişle severek yaptığı işlerde daha iyi tezahür edebilir. Kehnemuyi’nin (2001, s.18) de dediği gibi; birçok araştırma sonucunda, çocuğun öğrenme gücünün o andaki istek ve ilgisine sıkı sıkıya bağlı olduğu

görülmüştür. Doğru bir eğiticinin elinde sanat dersleri her çocuğun özgür ve yaratıcı olmasını sağlayabilir.

3.5. Farklı Bir İletişim Yolu

Sanat, bilmenin bir yoludur. Öğrenciler sanatı öğrenirken, kendi dünyalarını yakalama becerileri geliştirir. Dans, müzik, tiyatral ürünler ve görsel sanat eserleri yaratırken, kendilerini nasıl ifade edeceklerini ve diğerleri ile nasıl iletişim kuracaklarını öğrenirler. Böylece sanat, düşünce ve duyguların sunulmasını güçlendirebilen sözel olmayan iletişim biçimleri sağlar (NAEA, 1994, s.4).

Çocuklar okul öncesi dönemde kendilerine has bir anlatım biçimine sahiptirler ve kendilerine has semboller kullanırlar. Bu dönemin çizgisel gelişim özellikleri çocukların ifade biçimlerinin anlaşılmasını kolaylaştırabilir. Vural'a (2009, 125) göre; eğitimde başarıyı etkileyen önemli koşullardan biri, çocuğun özelliklerine uygun eğitim yönteminin seçilmesi ve eğitim ortamının sağlanmasıdır. Alanın özel yapısı gereği çocuğun çizgisel gelişim basamakları bilinirse doğru bir görsel sanatlar eğitimi uygulaması kolaylaşabilir.

Görsel sanatlar eğitimi her birey için her yaşa için görsel sembollere sahiptir. Görsel semboller dünyada yer alan dilsel sembollerden bile daha eski bilgi aracıdır. Fosil kayıtları göstermiştir ki; insanın konuşma mekanizması yavaş yavaş gelişti, ancak görme duyuları hızla gelişti ve bilgiyi koruma aracı olarak ilk insanla birlikte başladı. İnsanın çizimleriyle bunu kaydeden ise görsel zekâydı. Buz çağında 10 ile 60 bin arasındaki mağara sakini, Fransa'da, İspanya'da, Afrika'da hayvanları ve kendi yaşantılarından sahneler resimlemişlerdir. Bu resimsel ifadeler yazının ve matematiğin gelişmesine öncülük etmiştir. Dil, resimlerden ve grafiksel ifadelerden sembolik kodlarla soyutlanarak ortaya çıkmıştır. Bugün ise çoğu eğitim programı okumada ve yazmadaki sembollerin önemini vurgularken görsel zekânın diğer yönlerini gözden kaçırmaktadır (Campbell, Campbell and Dickinson, 1999, s.96). Simgeleştirme insanın temel ihtiyacıdır. Simgeleştirme işlevi insanın yemek, bakmak ya da hareket etmek gibi öncelikli etkinliklerinden biridir. Simgeleştirme insan aklının temel işlemlerindedir ve süreklidir (Michael, 1983, s.4). Dilin işlevi, görme duyusu olan çeşitli duyular aracılığıyla bize ulaşan şeylerin, soyut ve yinelenebilir göstergeler ve sesler temsilini sunmaktır. Duyular olmasaydı dil de olmayacaktı. Hiç kuşkusuz duylardan biri ya da bir kaç olmanın pekâlâ idare edilebilir fakat duyların tamamından yoksun olarak asla. İnsan kendini sadece görme duyusu ile sınırlandırarak olursa, anlayışı kısmen düşünceye bağlı olacaktır; tıpkı düşün-

cenin dile bağılı olması gibi (Leppert, 2002;s.16). Sanat eğitimi nitelikli simge yaratmayı ve bu simgeleri düşünme ve özdeşleşim yolu ile çözümlmeyi ve bu konuda ussal kapasiteler oluşturmayı gerektirir (Kırıçoğlu, 2009:1). Başka bir deyişle, bir ifade aracı olarak sanat eğitimi dersi çocukların kendilerini ifade etmelerini sağlar. Ayrıca öğretmen sanat eğitimi aracılığıyla çocukları daha iyi tanıyabilir (Sezer, 2001, s.3).

3.6. Bedensel Gelişimin Güçlenmesi

Erken yaşlardaki çocuklar için sanatsal çalışmalar parmak kaslarını ve kas koordinasyonunu geliştirir. Bu gerekçe ile kreş ve anaokulu öğretmenleri sanatı çocukları geliştirme aracı olarak kullanabilir (Eisner, 1997;s.9). Özellikle üç boyutlu çalışmalar bu dönemdeki çocukların fiziksel gelişim aşamalarını yansıtabilir (Chapman, 1994;s.26). Kalem eline geçiren çocuğun ilk yapacağı hareket herhangi bir yere bir şeyler çizmek olacaktır. Çocuk bir şeyler çizerken öncelikle omuz kaslarını kullanmaktadır. Daha sonra kol kaslarını ve parmak kaslarını kullanarak onların güçlenmesini sağlar. Çok yönlü ve daha karmaşık sanatsal etkinliklerde ise bireyin bütün kasları çalışarak gelişme gösterir. Böylece birey zevkli bir uğraş içinde bedensel gelişimini hızlandırdığı gibi algılama sürecini de geliştirebilmektedir.

Bedensel gelişimde Erken yaştaki etkinlikler ve özellikle sanat etkinlikleri önemlidir. Bu etkinlikler kesinlikle angarya gibi algılanmamalı ve çocukların eserlerine yalnızca hoşmuş deyip geçilmemeli. Bütün bunların ileride edinecekleri, okuma, yazma resim yapma gibi beceriler için bir temel oluşturduğu gözden kaçırılmamalıdır (Striker, 2005:s.10)

3.7. Zihinsel Gelişimin Hızlanması

Görme sadece biyolojik ve fiziksel bir mesele, ışık dalgalarının retina üzerindeki hareketiyle ilgili bir mesele değildir. Daha çok zihin ve düşünce süreçleriyle ilgili bir meseledir. Düşünmeye başlanıldığı anda görmenin karmaşıklığı geometrik olarak artar, çünkü bu durumda denklemin içine dil de dâhil etmiş olunur. Bu durumda mesele artık konuşmaya başlamadan önce bebeklerle ebeveynleri arasındaki temel özdeşlik bağında olduğu gibi sadece tanımla sınırlı olmaktan çıkar (Leppert, 2002;s.16). Eğitimde hayal gücü bir araç yada motivasyon unsuru olarak önemlidir. Aksine, aileler veya öğretmenler bazen hayalci olan çocuklar için üzülebilmektedir. Hayal kuran çocuklar henüz eğitimde hayal gücü kuvvetli çocuklar olarak değerlendirilmemektedir. Okullar maalesef milyonlarca hayal gücü geniş çocuğun hayalci olarak kalmasına sebep olmaktadır. Ve onların bu yeteneklerinin eğitimde kullanılmasına olanak tanımamaktadır. Çünkü öğretmenler bütün dikkatlerini sayılara, kelimelere ve soyut kavramlar üzerine odaklamakta; imgeleri,

resimleri ve mecazları (metaforlar) yeterli görmemektedirler. Bu çocukların çoğu, normal eğitim düzeninde gözden kaçmakta ve harcanabilmektedir. Kimse onların bu hünerlerinin farkında değildir ve eğitimde nasıl kullanılacağını bilmez (Armstrong, 2000;s.100). Hayal gücü ve zekâ sanat eğitiminin vazgeçilmez öğelerindedir. Edman'a (1998;s.14) göre; "*Nerede maddeye şekil verilmişse, nerede hayat adeta çizgi ve kompozisyon kazanmışsa orada zekâ vardır; orada karmakarışık bir âlemi istediğimiz ve istenilen şekle sokan sanat dediğimiz şey vardır. Sanat ve zekâdan ayrı tecrübe yabanidir, düzenden yoksundur; şekilsiz madde gagesiz harekettir.*"

Çocuğun sanatsal etkinlikleri onun için bir çeşit düşünme dilini oluşturur. Örneğin, hiçbir zaman iki çocuk birbirine benzeyen özellikleri göstermez. Her biri gelişimsel, bilişsel, duyuşsal ve algılama gibi bireysel farklılıklar gösterir ve çevrelerine farklı bakış açılarıyla yaklaşarak yorumlarlar (Artut, 2001, s.187). Hiçbir çocuk aynı resimsel özellikleri de göstermez. Bu demektir ki her resim onu yapan çocuğun zihinsel gelişimi hakkında birçok ipucu taşır.

3.8. Oyun Olarak Sanat

Çocuk dünyasını oyunda genişletir. Oyunda tam bir kardeşlik ve paylaşım vardır. Oyun oynarken çocuk kendini evinde olduğu kadar güvende hisseder. Ayrıca cesareti, paylaşmayı, kendine yetmeyi ve başkalarına yardım etmeyi öğrenir. Çocuğa ne kadar farklı deneyimleri sunulabilirse, çocuğu ne kadar farklı etkinliklerle karşılaştırılabilirse, o oranda fizyolojik ve psikolojik olarak gelişme şansı bulabileceğinden emin olunabilir. Eğitimde çocuğun beklentilere cevap verecek programlar uygulanması öncelikle amaçlanmalıdır. Bu programlar ise oyun aracılığıyla geliştirilebilir (Kirazoğlu, 2000, s.1).

Carl Jung'un dediği gibi, yeni bir şeyin yaratılması, yalnızca akılla değil, oyun oynama güdüsüyle de gerçekleşir. Yaratıcı zihin, sevdiği nesneye oynar (Robinson, 2003, s.155). Aslında büyük Leonardo birçok yönden tüm yaşamı boyunca çocuk olarak kaldı; bütün büyük insanların çocuksu yanlarını bir miktar korumak zorunda olduğu söylenir. Bir yetişkin olarak bile oyun oynamayı sürdürdü ve bu onun sıklıkla çağdaşlarına tekinsiz ve anlaşılmaz görünmesinin bir diğer nedeniydi. Onun saray festivalleri ve kabuller için en ustalıklı mekanik oyuncakları yapmasından hoşnut olmayanlar yalnızca bizleriz çünkü sanatçının gücünü böylesine küçük şeylere yönelttiğini görme konusunda isteksiziz. Kendisi zamanını böyle harcama konusunda hiçbir isteksizlik göstermez görünmektedir; çünkü Vasari bize onun sipariş olmadığına bile benzer şeyler yaptığını anlatır: "*Orada (Roma'da) yu-*

muşak bir mum topağı aldı ve ondan içi hava dolu zarif hayvan figürleri yaptı; içlerine üflediğinde uçuyorlar ve hava boşaldığında yere düşüyorlardı. Belvedere bağcısının bulduğu tuhaf bir kertenkele için diğer kertenkelerden soyulmuş deriden kanatlar yaptı ve onları civayla doldurdu böylece yürüdüğünde bu kanatlar hareket ediyor ve titreşiyordu. Daha sonra da ona gözler, bir sakal ve boynuzlar yaptı, evcilleştirdi ve bir kutuya koyup kertenkeleyle tüm arkadaşlarını korkuttu". Bu türden yaratıcılıklar sıklıkla ciddi düşüncelerin ifade edilmesine hizmet etti. "Sıklıkla bir kuzunun bağırsaklarını öylesine özenle temizlettirdi ki bağırsaklar avuç içine sığacak kadar küçüldü. Onları geniş bir odaya taşıyor, bir çift nalbant körüğünü bitişikteki odaya koyuyor, bağırsakları onlara bağlıyor ve bunları, tüm odayı kaplayıp insanları bir köşeye sığınmaya zorlayacak kadar şişiriyordu. Bu yolla giderek nasıl saydamlaştıklarını ve havayla dolduklarını gösteriyordu; başlangıçta küçük bir alanda kısıtlıyken yavaş yavaş odanın tüm genişliğine yayılmaları olgusundan onları dehayla kıyaslıyordu" (Freud, 1999;s.205).

Çocukluk yılları boyunca çocuklar büyüme ve yetişkinlerin yaptığını yapma şeklindeki tek istekle güdülür. Bu istek onların tüm oyunlarının güdüsüdür (Freud, 1999;s.204). Çocuğun en sevdiği ve en yoğun uğraşısı oyunlardır. Oyun oynayan her çocuğun yaratıcı bir yazar gibi davrandığını, oyunda kendine bir dünya yarattığını ya da daha çok dünyasında yer alanları kendisini mutlu edecek yeni bir biçimde yeniden düzenlediğini söyleyemez miyiz? Bu dünyayı ciddiye almadığını düşünmek doğru olmayacaktır; tam tersine oyununu çok ciddiye alır ve ona büyük ölçüde duygu yükler. Oyunun tersi ciddi olan değil ama gerçek olandır. Oyun dünyasına yüklediği tüm duygulara karşın çocuk bunu gerçeklikten oldukça iyi ayırır ve imgelemiş nesnelere ve durumlarına gerçek dünyanın kavranabilir ve görünür şeyleriyle ilişkilendirmekten hoşlanır. Çocuğun oyununu düşlemeden ayıran tek şey bu ilişkilendirmedir (Freud, 1999;s.126).

Müzik ve sanat da çoğunlukla birer oyundur. Huizinga'ya göre insanların düzenlediği ayinler ve dinsel törenler de bir çeşit oyundur. Erikson, politikacıların kapalı kapılar ardında döndürdüğü dolaplarda da aynı oyuncu tavrı gördüğünü söylemiştir. Oturma odasında oturup çocuklarla televizyon seyretmek, "televizyonla konuşmak", kendi aramızda televizyondaki program üstüne söyleşmek, bütün bunlar da birer oyundur. Sonra, kendi kendimize eğlenmek de oyundur. Hayal kurmak, dilek tutmak, kafanızdaki birtakım fikirlerle oynamak... Kısacası, eğlenmek amacını taşıyan her türlü etkinlik oyundur (Terr, 2000;s.32). Winnicott'a göre çocuk ya da yetişkin olsun, bireyler, sadece ve sadece oyun yoluyla yaratıcı olabilir ve tüm kişiliğini kullanabilir (Sungur, 1997;s.73). Oyunu hayatında önemli parçalarından biri

olarak gören çocuk sanatsal etkinlikleri bir oyun olarak karşılar ve keyif alarak çalışır.

Çocuğun oyun ihtiyacını karşılayabilecek sanat eğitimi yöntemlerinden biri dramadır. Okul öncesi dönemde drama oldukça önemlidir ve bu dönem eğitimi içinde yer almalıdır. Drama yöntemi, eğitim-öğretim sürecinde ilk öğrenmelerin oluşumunda kolaylıklar sağlar. Görsel sanatlar eğitiminde yer alan hem bilişsel hem duyuşsal hem de devinişsel öğrenmeler için drama yöntemi ileri derecede etkilidir (Aitken, Fraser & Price, 2007).

3.9. Hayal Gücünün Geliştirilmesi

Sanat eğitimi, gözlem yapma, orijinalite, buluş ve kişisel yaklaşımları destekler, pratik düşünceyi geliştirir. Olayları, olmadan da beyinde gerçekleştirilebilir gücünü artırır. Bireyin sentez yapmasına yardımcı olur (Yolcu, 2004;s.91). Öğretimin hangi kolunda olursa olsun, en küçük yaşta başlayacak, en önemli eğitim; tasarlama gücüne dayanmalıdır. Tasarlayabilmenin faydaları el ile tutulacak, gözle görülecek şekilde, en küçük yaşta çocukların içinde yer etmelidir (Eyüboğlu, 1986;s.40). İmgelem zihnin gözüyle görmek demektir. Bazı insanlar, imgelemin bizi hayvanlardan ayıran şey olduğunu ileri sürerler. Buna karar vermek zor. Ama imgelemin insan zekâsının temel niteliklerinden biri olduğu kesin. İmgelem yoluyla, burada bu an olmayan insanları, olayları, duyguları ve deneyimleri zihnimize çağırırız. Bunlar gerçekte var olan ya da olmayan şeyler olabilir (Robinson, 2003;s.135). Oldukça genç yaşta bireyler olan okul öncesi çocukları sanatsal aktivitelerle hayal gücünü zorlar ve sürekli geliştirir.

Hayal gücü yaratıcılığın olmazsa olmazlarından biridir. Yaratıcılık konusunda araştırmaları ile tanınan Torrance (2002:s.6), çocuğun sosyal hayatında ve yaratıcılığını gelişmesinde özellikle erken yaşlarda müzik, drama, resim gibi sanatın birçok dalının etkili olduğunu belirtmektedir.

3.10. Kültürün İnşa Edilmeye Başlanması

Sanat kültürün yaratılması ve uygarlığın inşasında değerli bir rol oynar. Her bir sanat disiplini topluma ve kültüre kendi yegâne katkısını yapmakla birlikte, birbirleriyle olan bireylerin yaşamına ilişkileri, tek başlarına sanat disiplinlerinin üretebileceklerinden fazla şeyi üretmeleri yetisini verir (NAEA, 1994;s.4). İster farkına varılan mutsuzluk olsun, ister farkına varılmayan, her iki durumun da ardında o bireylerin içinde yaşadıkları; yetiştikleri, geliştirdikleri kültürel ortam yatar. Milli eğitimin genel amaçlarından biri "*Türk Milletinin bütün fertlerini, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan*

haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı verimli kişiler olarak yetiştirmek” olarak tanımlanır. Bu kültürel ortamı yaratmak ve belli bir talep potansiyeli sağlamak şeklinde yorumlanabilir. Bu kültürel ortamı hazırlamak devlet olmanın kaçınılmaz zorunluluğu olduğuna göre, önce sanatın farkına varan, sonra sanatın hazzını alan ve nihayet sanat üreten bireyler yetiştirilmesi ve bu yolla hem mutluluk, hem de kişilik sağlamak önce devletin eğitici görevi olarak tanımlanmalıdır. O halde sanat eğitiminin ilk ve temel adımı “*ortam yaratma*” şeklinde belirtilebilir; yani talep hazırlamak... Eğer bu talep yok ise istenildiği kadar örgün eğitim kurumları ve olanakları sağlansın bir sonuç elde edilemeyecek, edilse bile istenilen yararı sağlayamayacaktır. O halde, belki de bir “*ilk ilke*” olarak şu kuralı ortaya koyabiliriz; sanat eğitimi, resmi sanat eğitimi kurumları ya da dersleri dışında ve onların önünde başlar (Erinç, 2004;s.88). Kültürün ne olduğunu henüz bilmeyen çocuk oyun olarak kabul ettiği sanatsal çalışmalarla farkında olmadan bir yandan da kendi kültürünü tanı ve kültürel birikime ilk adımını atmış olur.

3.11. Öz güvenin Oluşturulması ve Güçlendirilmesi

Çocuk resim yapmakla bir eşyayı bir olayı veya bir düşünceyi kâğıt üzerine çizgi veya renkle canlandırmaktan hoşlanır. Ayrıca bazı maddelerden üç boyutlu çalışmalar yaparak estetik duygularını geliştirebilir. Çocuk resimleri duygu ve düşüncelerini anlatması bakımından önemlidir. Böylece çevresindeki varlık ve olayları görmeye, tanımaya, anlamaya ve onlardan hoşlanmaya başlar. Çocuk gördüklerinin ve hayalinde canlandırdıklarının resmini yaparken gözlem gücünü de artırır. Resim yapma çocukta çözümleme-karşılaştırma-eleştirme yeteneklerini geliştirerek kendine güven duygusu kazandırır (Sezer, 2001;s.4). Kendine güven duygusu kazanan çocuk birçok konuda kendisini güçlü hissetmeye başlar. Bunun sonucu olarak da girişimci bir ruha sahip olur ve başarılı bir birey şekillenmeye başlar. Yavuzer’e (1992:s.11) göre; serbest resim faaliyetinde çocuğun kâğıdı kullanım biçimi, resimdeki kompozisyon ve kullanılan renkler, uzman gözlemciler için anlamlıdır. Çünkü çocuk, resim yaparken kendini özgür bir oyun ortamında hissettiğinden tüm davranışları kendiliğinden, doğaldır. Bu doğal ortam çocuğu izleyen uzmana onun gerçek duygularından haberdar olma olanağı verir.

Çocuklar resim yaparken hiçbir sanatsal endişe taşımadan tamamen özgürce saf ve yalın bir şekilde kendini ifade eder. Resimlerinin büyüklerin bakış açısı ile güzellik ve çirkinliği ile ilgilenmezler. Onlar için önemli olan keyifle, heyecanla resim yapmaktır. Detaya takılmazlar. Kendilerine güvenirlere, özgürdürler (Buyurgan ve Buyurgan, 2001, s.20).

4. SONUÇ

Sanat doğadaki canlılar içerisinde sadece insanın yapabileceği bir eylemdir, çünkü sanatın içinde bilgi, düşünme ve yaratma değerleri vardır (Tepecik, 2002;s.11). Sanatın eğitimi bu yüzden bütün bireyler için önemli ve gereklidir. Eğitim süreci içindeki her birey için gerekli olan bu eğitim alanı okul öncesi dönemde ayrıca bir öneme sahiptir. Çünkü okul öncesi dönemde birey eğitim ortamıyla ilk kez karşılaşmaktadır ve kişilik gelişimi hızla şekillenmektedir. Sanat eğitimi uygulamaları özellikle okul öncesi dönemde bireye; sanatın görsel dilini öğrenme, sanat zevkinin oluşumu, ruh sağlığının korunması, özgün düşünme yeteneği, sözel dile alternatif farklı bir iletişim yolunu kullanabilme, bedensel gelişimin güçlenmesi, zihinsel gelişimin hızlanması, faydalı bir oyun alanı, hayal gücünün gelişmesi, kültürün inşa edilmesi ve özgüvenin oluşumu gibi birçok değer kazandırabilir. Okul öncesi eğitimde çocukların hangi yönde yetenekleri olduğunun erken tanısı yapılarak çocukların erken yaşta doğru yönlendirilmeleri sağlanmalıdır. Çocuğu ebeveyni dışında en iyi tanıyan öğretmenidir. Daha özele inilerek bu kişinin sanat eğitimcisi olduğu söylenebilir. Okul öncesi eğitimde de sanatsal etkinliklere yer verildiği için okul öncesi öğretmeni bunu sağlar. Çocuk enerjisini bir şekilde harcamak ister. Bu dönemdeki çocuklar doğru şekilde yönlendirilirse gerçek potansiyelleri ortaya çıkmış olur.

5. KAYNAKLAR

- Armstrong, T. (2000). In Their Own Way: Discovering And Encouraging Your Child's Multiple Intelligences. Penguin Putham Inc., New York.
- Artut, K. (2001). Eğitim Fakülteleri ve İlköğretim Öğretmenleri İçin Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Aitken, V., Fraser, D., Price, G. (2007). Negotiating The Spaces: Relational Pedagogy And Power İn Drama Teaching. International Journal of Education & the Arts, 8(14). (Online erişim: [9 Temmuz 2010] [http://www.ijea.org/v8n14/.](http://www.ijea.org/v8n14/))
- Bigalı, Ş. (1984). Resim Sanatı. Şafak Matbaası, Ankara.
- Buyurgan, S., Buyurgan, U. (2001). Sanat Eğitimi ve Öğretimi, Dersal Yayıncılık, Ankara.
- Campbell, L., Campbell, B., Dickinson, D. (1999). Teaching and Learning Through Multiple Intelligences. Printed in the States of America.
- Chapman, L. H. (1994). Adventures In Art (Teacher's Edition). Worcester, Massachusetts: Davis Publications.

- Edman, I. (1998). Sanat ve İnsan.(Çev:Turhan Oğuzkan), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Eisner E. W. (1997). Educating Artistic Vision. States of America: The Macmillan Company.
- Erinç, S. M. (2004). Kültür Sanat Sanat Kültür, Ankara: Ütopya Yayınevi
- Eyuboğlu, B.R. (1986). Resme Başlarken, Ankara: Olgaç Basımevi
- Freud, S. (1999). Sanat ve Edebiyat (Çev: Emre Kapkın, Ayşen Tekşen Kapkın). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gökaydın, N. (1996). Amaç, Çocuğun Ve Gencin Yaratıcı Gücünü Ve Estetik Sezgisini Geliştirmek Olmalıdır. Milli Eğitim, 131, 28.
- Karasar, N. (2002). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kehnemuyi, Z. (2001). Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- Kellogg, R. (1967). Rhoda Kellogg Child Art Collection. Washington: Microcard Editions, Inc. Available online: <http://www.early-pictures.ch/kellogg/Kellogg_Introduction.pdf> Retrieved on April, 2010.
- Kırıoğlu, O.T. (2009). Sanat, Kültür, Yaratıcılık, Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Kirazoğlu, Z. (2000). Ünitelere Göre Hazırlanmış Oyunlar. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Leppert, R. (2002). Sanatta Anlamın Görüntüsü (Çev: İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- Lowenfeld, V. (1978). Creative and Mental Growth, New York: The Macmillan Company. Available online: <<http://www.d.umn.edu/~jbrutger/Lowenf.html>> Retrieved on April, 2010.
- Michael, J.A. (1983). Art And Adolescence. New York: Teachers College Press.
- NAEA. (1994). The National Visual Arts Standarts. 1916 Association Drive, Reston Va 20191-1590.
- Özsoy, V. (1996). Resim-İş Eğitimi (Sanat Eğitimi): Amacı ve Yapılanması, Milli Eğitim, 131, 37.
- Read, H. (1974). Sanatın Anlamı (Çev: Güner İnal, Nuşin Asgari). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: 87, İstanbul.
- Robinson, K. (2003). Yaratıcılık Aklın Sınırlarını Aşmak, İstanbul: Kitap Yayınevi
- Sezer, H. (2001). İlköğretimde Resim-İş Eğitimi, MEB Projeler Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Striker, S. (2005). Çocuklarda Sanat Eğitimi, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

-
- Sungur, N. (1997). Yaratıcı Düşünce. Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Tansuğ, S. (1988). Sanatın Görsel Dili. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Tepecik, A. (2002). Grafik Sanatlar. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Terr, L. (2000). Sevgi Ve Çalışmanın Ötesinde Oyun Yetişkinler İçin Neden İhtiyaçtır? (Çev: Murat Köseoğlu). Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Torrance, E.P. (2002). The Manifesto: A Guide to Developing A Creative Career, United States of America: Ablex Publishing Corporation.
- Ulutaş, İ., Ersoy, Ö. (2004). Okul Öncesi Dönemde Sanat Eğitimi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 1,1-12
- Vural, D.Ü. (2009). Çocuğun Sanatsal (Grafiksel) Gelişim Basamakları, Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi (Ed: Aliosman Alakuş-Levent Mercin), Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Yavuzer, H. (1992). Resimleriyle Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yolcu, E. (2004). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

* * * *